

ARCHEOLOGIE NOTA
RANST BOERENKRIJGLAAN 25
RESULTATEN

INHOUD

1. De resultaten van het bureauonderzoek.....	3
1.1 Beschrijvend gedeelte	3
1.1.1 Administratieve gegevens	3
1.1.2 Kader waarbinnen het onderzoek plaats vindt	5
1.1.3 Onderzoeksopdracht.....	8
1.1.4 Werkwijze	9
1.2 Assessment rapport.....	10
1.2.1 De landschappelijke ligging van het onderzoeksgebied.....	10
1.2.2 Historische situering	14
1.2.3 Archeologische situering.....	20
1.2.4 Datering en interpretatie van het onderzochte gebied.....	23
1.2.5 Verwachting ten aanzien van archeologisch erfgoed.....	25
1.2.6 Samenvatting	26
Bibliografie.....	27
Figurenlijst	29
Archeologische periodes in Vlaanderen	30

Colofon

Erkend Archeoloog: Marleen Arckens OE/ERK/Archeoloog/2016/00142

Auteurs:

Marleen Arckens

Jan De Beenhouwer

1. DE RESULTATEN VAN HET BUREAUONDERZOEK

1.1 Beschrijvend gedeelte

1.1.1 Administratieve gegevens

Projectcode		2017F54
Actoren		Fodio OE/ERK/archeoloog/2015/0067 Marleen Arckens OE/ERK/Archeoloog/2016/00142 (veldwerkleider) De Beenhouwer Jan OE/ERK/Archeoloog/2015/00068
Locatie	Provincie	Antwerpen
	Gemeente	Ranst
	Deelgemeente	Ranst
	Site	Boerenkrijglaan 25
Kadastrale gegevens		Ranst Afd. 1, Sectie B, 242, 231B
Oppervlakte onderzoeksgebied		16300 m ²
Bounding box	punt 1 (NO)	x162772.50 y209613.44
	punt 2 (ZW)	x162496.82 y209512.86
Kadastraal percelenplan		Fig. 1
Topografische kaart		Fig. 2
Afbakening verstoorde zones		geen verstoorde zones
Begindatum onderzoek		6 juni 2017
Einddatum onderzoek		22 juni 2017

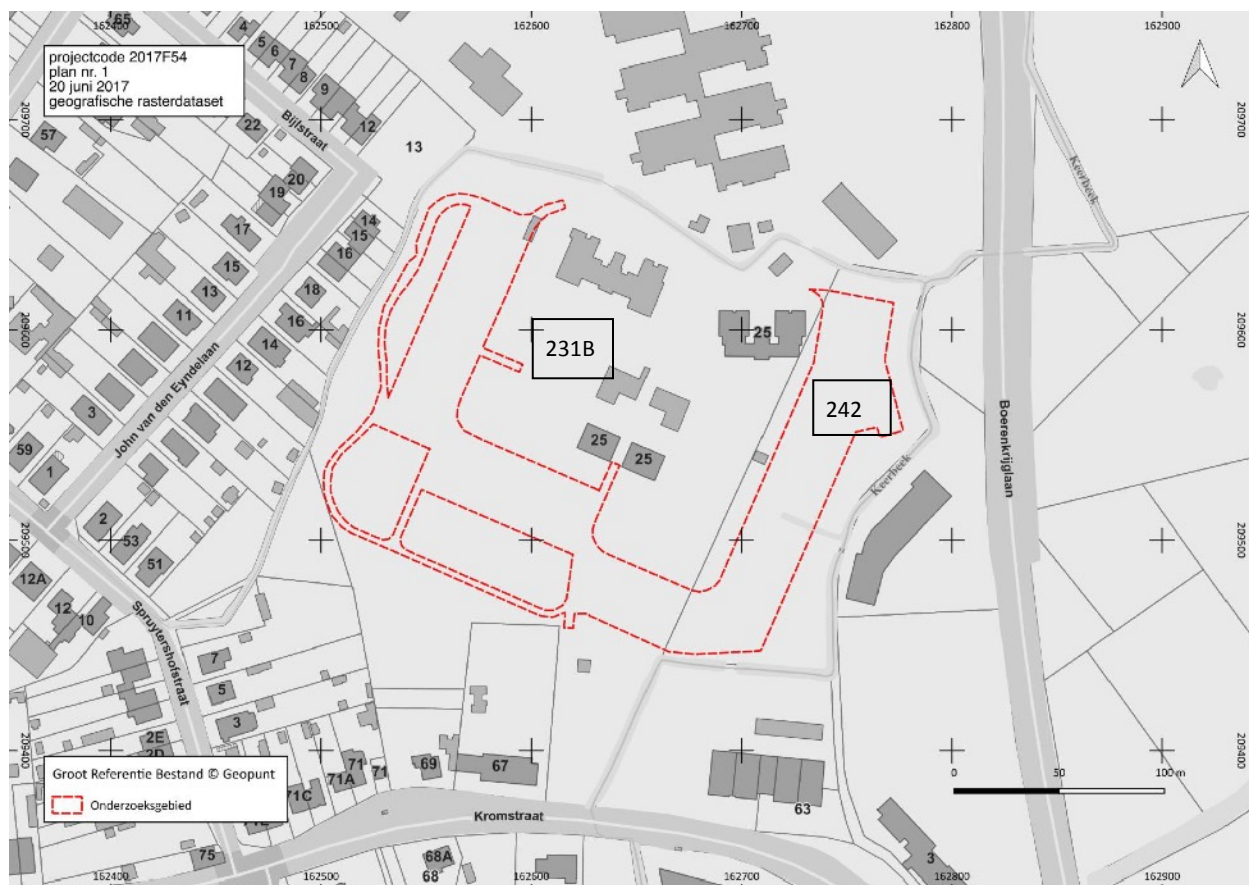

Fig. 1 Situering van het projectgebied op het Groot Referentie Bestand. © Geopunt

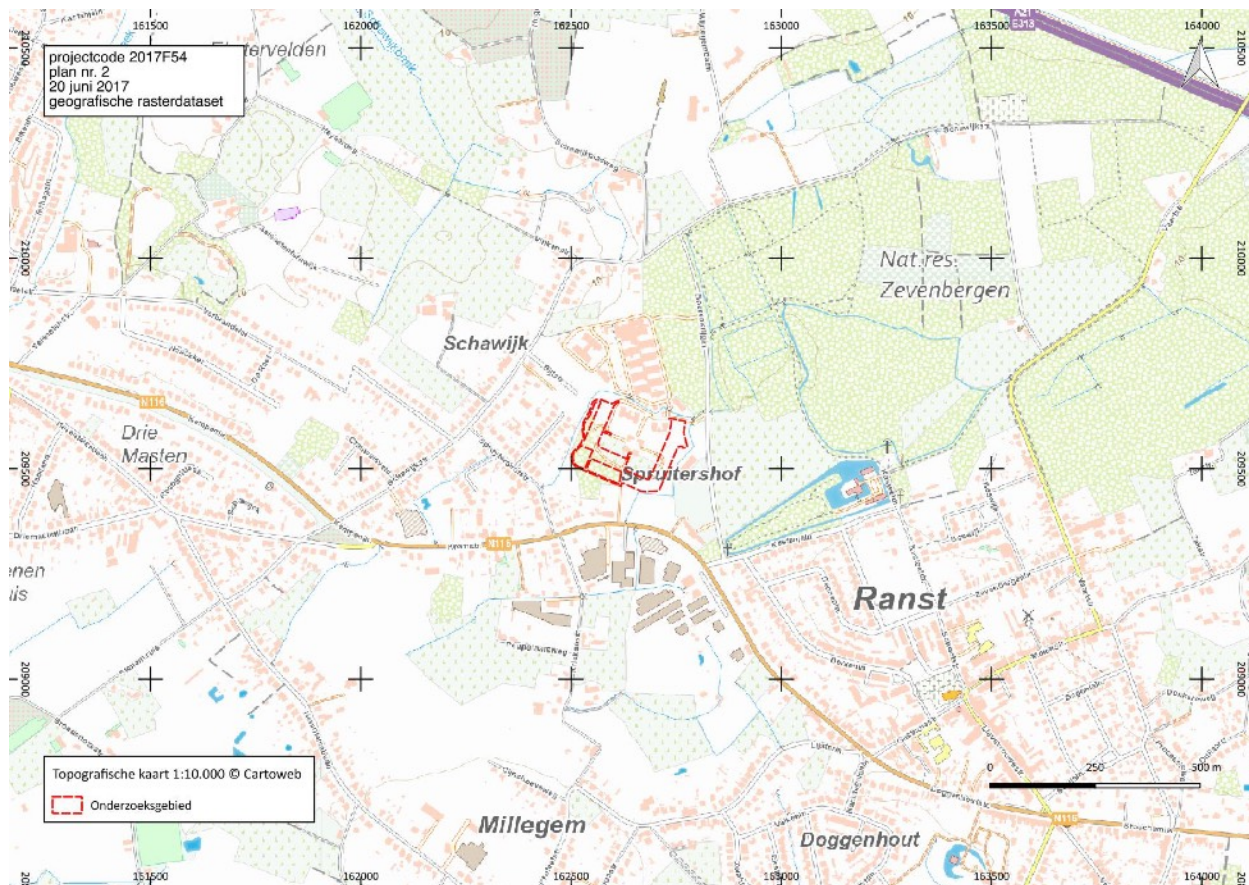

Fig. 2 Situering van het projectgebied de topografische kaart 1:10.000 © NGI

Fig. 3 Situering van het projectgebied op de orthofotomozaïek middenschallig winter 2016. © Geopunt

1.1.2 Kader waarbinnen het onderzoek plaatsvindt

Criteria uit het Onroerendergoeddecreet die aanleiding geven tot het opmaken van de archeologienota

De archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een stedenbouwkundige vergunning.

De wetgeving met betrekking tot archeologie omvat enerzijds het Onroerendergoeddecreet van 12 juli 2013 en anderzijds het Onroerendergoedbesluit van 16 mei 2014 die voor archeologie in werking traden op 1 juni 2016.

Overwegend dat

- de aanvraag geen betrekking heeft op een gebied volledig gelegen in een zone waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt,
- de bodemingreep niet volledig valt binnen het gabarit van een bestaand lijninfrastructuur
- de percelen waarop de vergunning betrekking heeft niet geheel of gedeeltelijk gelegen zijn in een beschermde archeologische site,
- de percelen waarop de vergunning betrekking heeft niet geheel of gedeeltelijk gelegen zijn in een vastgestelde archeologische zone,
- het perceelsoppervlak waar de aanvraag betrekking op heeft meer dan 3000 m² bedraagt,
- de bodemingreep groter is dan 1000 m²
- de aanvrager een privaatrechterlijk rechtspersoon is
- de percelen niet gelegen zijn in woon- of recreatiegebied en de bodemingreep groter is dan 5000 m²

dient een bekrachtigde archeologienota te worden toegevoegd bij de aanvraag van een stedenbouwkundige vergunning.

Geplande werken en bodemingrepen

De initiatiefnemer plant een vervangingsnieuwbouw in verschillende fasen voor de huisvesting van de bewoners van een dienstverleningscentrum met een ernstig tot diepe mentale handicap. Tussen 2012 en 2014 werd het centrale bouwvolume waarrond de nieuw te bouwen woningen worden opgetrokken reeds gebouwd. De nieuwbouw wordt verdeeld over 3 fasen. De archeologienota wordt opgesteld voor de eerste twee fasen. De gebouwen van fase 1 en fase 2 worden wel gefaseerd gebouwd.

In de eerste en de tweede fase worden 12 woningen gerealiseerd in 6 bouwvolumes. Daarvoor worden 1635 m² wegenis opgebroken en 7033 m² bomen gerooid. De te rooien bomen werden slechts een drietal jaren geleden aangeplant.

De terrassen en tuinen sluiten aan bij de gebouwen. Tussen het bestaande centrale gebouw en de nieuwe gebouwen ligt een weide met bloemen en picknickbanken. Deze zone is reeds ingezaaid met gras. Aan de noordoostzijde van de weide grenst een paddock die ook reeds eerder werd aangelegd. Aan de noordwestzijde van de weide ligt een zone voorbehouden voor volkstuintjes. Deze is momenteel begroeid met gras.

In bestaande groenzones ten noorden van de paddock, ten oosten van de nieuwe gebouwen grenzend aan de Keerbeek en in het noordwesten van het onderzoeksgebied zullen een aantal bomen worden geplant.

In de zuidwestelijke hoek van het onderzoeksgebied worden 6 waterdoorlatende parkeerplaatsen voorzien.

De oppervlakte van de nieuwe gebouwen bedraagt 5834 m², de verharding voor de terrassen beslaat 2789 m², de nieuwe wegenis heeft een oppervlakte van 1203 m². De gebouwen worden gefundeerd op valse putten die reiken tot ca. 4,00 m -mV. Daarop komt een balkenraster dat de betonplaat waarop gebouwd wordt draagt. Voor de buffering van hemelwater worden de gebouwen uitgerust met in totaal 12 hemelwaterputten. Voor de omgevingsaanleg wordt uitgegaan van een funderingsdiepte tot 0,30 m -mV.

In de noordoostelijke hoek van het projectgebied wordt de bestaande parking uitgebreid met 31 parkeerplaatsen en een fietsenstalling. De bestaande wegenis wordt voorzien van nieuw asfalt.

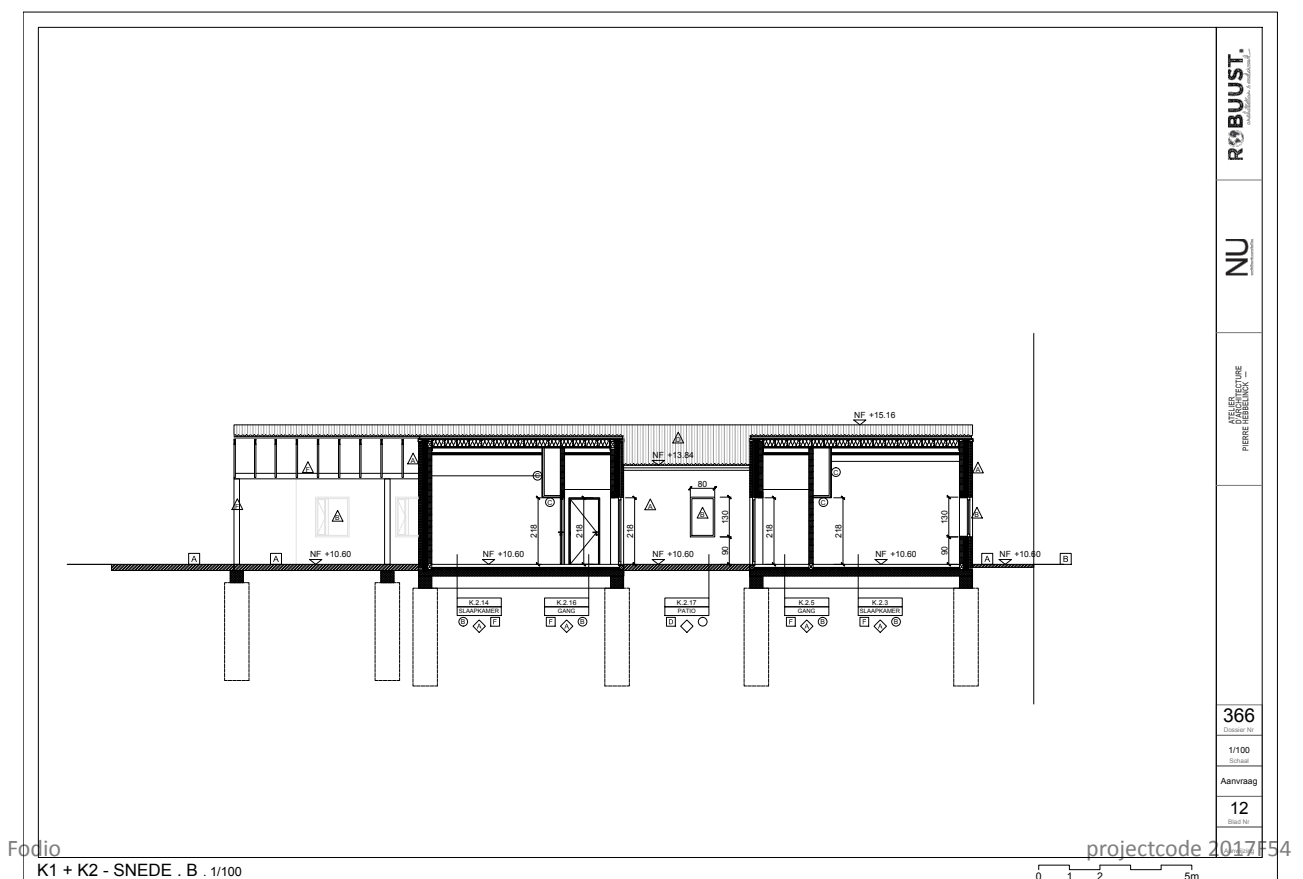

Fig. 4 Snede doorheen het bouwvolume K1-K2. © NU Architectuuratelier

Fig. 5 Inplantingsplan met de 6 nieuwe bouwvolumes in het zuiden en de bestaande gebouwen in het noorden. © NU Architectuuratelier

1.1.3 onderzoeksoopdracht

Vraagstelling

Het bureauonderzoek heeft tot doel het projectgebied archeologisch te evalueren op basis van bestaande bronnen en de impact van de geplande werken op eventueel aanwezig archeologisch erfgoed te bepalen. Dit houdt in dat er informatie wordt verzameld over de mogelijke aanwezigheid of afwezigheid van archeologisch erfgoed binnen het projectgebied. De kenmerken, de relatie met het omringend landschap, de bewaringstoestand en de waarde van eventueel aanwezig archeologisch erfgoed worden ingeschat. Ook de manier waarop de geplande bodemingrepen worden uitgevoerd maakt deel uit van de evaluatie.

Het bureauonderzoek formuleert een antwoord op de volgende onderzoeksvragen:

- welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het projectgebied?
- hoe evolueerde het landschap en is er een evolutie in het grondgebruik ter hoogte van het projectgebied?
- wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?

1.1.4 Werkwijze

Om een beeld te schetsen van het fysisch geografisch kader werd een beroep gedaan op de topografische kaart van België in digitale versie¹, de tertiairgeologische kaart, de quartairgeologische kaart en de bodemkaart volgens Belgische classificatie², het kadastraal percelenplan³, de bodembedekkingskaart, de bodemerosiekaart en de luchtfoto's beschikbaar via Geopunt Vlaanderen⁴. De geomorfologische kaart werd niet geraadpleegd vermits die niet beschikbaar is voor het projectgebied. De bodembedekkingskaart leverde geen bijkomende informatie op na consultatie van verschillende reeksen luchtfoto's. Op de bodemerosiekaart ligt het projectgebied grotendeels in een zone waarvoor de kaart geen informatie biedt. Een klein deel in het noorden kent een zeer lage graad van erosie. Beide kaarten werden niet afgebeeld. De opdrachtgever leverde de plannen en snedes voor de nieuwbouw.

Voor de historische situering van het onderzoeksgebied werd een beroep gedaan op de Ferrariskaart (1771-1778), de Atlas der Buurtwegen (ca. 1840), de kaart van Vandermaelen (1846-1854) en de Popp-kaart (1842-1879). Er werd gewerkt met de geografische rasterdatasets van de kaarten beschikbaar via geopunt. Via Cartesius.be werden de georeferende historische topografische kaarten 1892, 1929, 1962, 1972 en 1982 geconsulteerd. Het primitief kadasterplan (1830-1834) werd geconsulteerd op de website van het Rijksarchief.⁵

Alle gebruikte rasterdatasets werden opgehaald via Web Map Service of als tiff/jpeg/pdf beschikbaar via de geoloketten van de Federale, Vlaamse en Provinciale overheden. De verwerking van de gegevens en aanmaak van de kaarten voor de archeologienota gebeurde met QGIS 2.16 Essen.

Door op de recente topografische kaart en het kadastraal percelenplan de historische gegevens te georefereren, werd de historische dimensie van het landschap in de zone van het projectgebied zo goed mogelijk gereconstrueerd. De indeling en inrichting van het landschap kregen bijzondere aandacht. Het historisch grondgebruik werd vergeleken met de huidige toestand, om de impact van eventuele verstoringen te kunnen inschatten.

Bijkomend archiefonderzoek is niet uitgevoerd omdat uit de analyse van het historisch kaartmateriaal en de beschikbare cartografische bronnen geen grondgebruik naar voor komt dat dit noodzakelijk maakt.

De gegevens van de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) vormden de basis voor de archeologische situering van het onderzoeksgebied aan de hand van de gelokaliseerde archeologische sites en vondsten in de omgeving van het onderzoeksgebied. Via het geoportaal van Onroerend Erfgoed⁶ werden de inventaris van beschermde archeologische sites en de kaart van gebieden waar geen archeologie te verwachten valt geconsulteerd.

¹ webservice cartoweb.be van het NGL.

² <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage>.

³ http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/?local=nl_BE.

⁴ <http://www.geopunt.be>.

⁵ http://search.arch.be/nl/zoeken-naar-archieven/zoekresultaat/ead/index/form/archieven/zoekterm/kadaster.primitieve+plannen/eadid/BE-A0550_007345_007065_DUT

⁶ <https://geo.onroerenderfgoed.be/#zoom=9&lat=6639473.15&lon=462444.02>.

1.2 Assessmentrapport

1.2.1 De landschappelijke ligging van het onderzoeksgebied

Geografische en topografische situering

Ranst is een landelijke gemeente ten zuidoosten van Antwerpen, gelegen in de Antwerpse Kempen, tussen de Grote Schijn in het noorden en de Kleine Nete in het zuiden. Het projectgebied is gelegen aan de Boerenkrijglaan ten noorden van de dorpskern van Ranst. Het is terug te vinden op kaartblad 16 van de topografische kaart 1:10.000. De Boerenkrijglaan vormt de westelijke grens van het Bos van Ranst, een gebied dat gekenmerkt wordt door een afwisseling van bossen met kleine landbouwgebieden en de daarbij horende historische hoeven, dreven en wegen.⁷ Ten oosten van het projectgebied situeert zich ook het kasteel Zevenbergen.

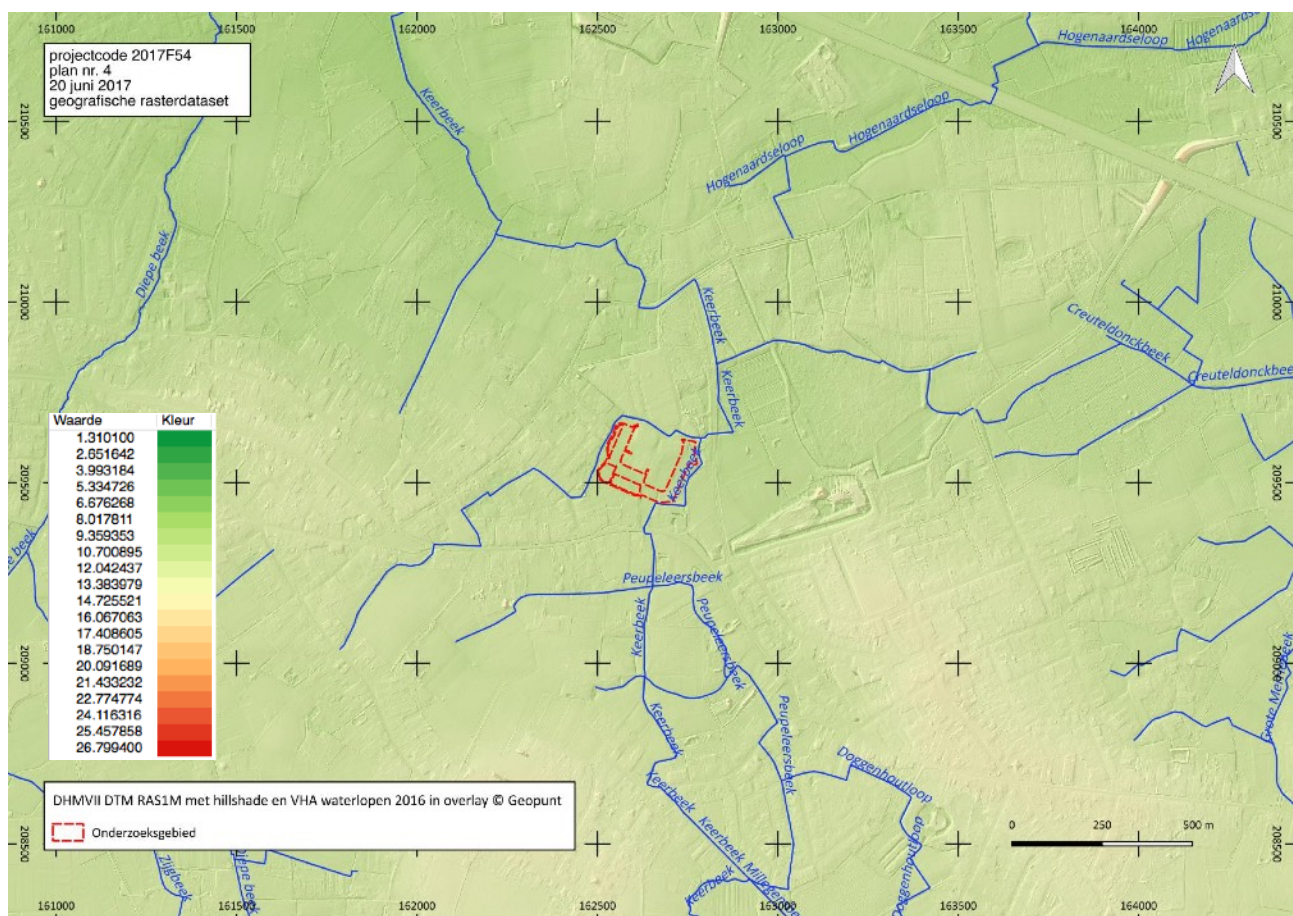

Fig. 6 Situering van het onderzoeksgebied op het DHM LIDAR_DHMV_II_DTM_RAS_1M met in overlay de waterlopen zoals opgenomen in de Vlaamse Hydrografische Atlas 2016. © AGIV

Geomorfologisch behoort het gebied tot de depressie van de Schijns-Nete, tussen de Scheldepolders in het westen en het Limburgs plateau in het oosten. De depressie omvat het gehele middelste deel van de provincie Antwerpen. De gemiddelde hoogte is er 15 m TAW. Het landschap is er vlak tot golvend. Langgerekte noordoost-zuidwest gerichte zandruggen wisselen af met brede valleien waarin de beken en rivieren stromen. Het projectgebied ligt op de zuidelijke rand van de brede vlakte van de Schijn aan de voet van de dekzandrug waarop de historische dorpskern van Ranst ligt en die een hoogte tussen 13,70 en 14,50 m TAW bereikt. De hoogte binnen het onderzoeksgebied schommelt tussen 10,40 en 10,50 m TAW. Het reliëf is er nagenoeg vlak.

⁷ Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: *Bos van Ranst* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/135028> (geraadpleegd op 6 juni 2017).

Hydrografisch behoort het projectgebied tot het deelbekken Bovenschijn in het Beneden-Scheldebekken en het stroomgebied van de Schelde. Lokaal wordt het gebied ontwaterd door de Keerbeek die onmiddellijk ten noordwesten, ten oosten en ten zuiden van het projectgebied stroomt.⁸

Geologische en bodemkundige situering

Het prequartaire substraat van het projectgebied is volgens de gegevens op de tertiairgeologische kaart opgebouwd uit de Formatie van Lillo.⁹ De formatie bestaat uit groen tot grijsbruin fijn zand, is weinig glauconiethoudend en vertoont schelpen aan de basis. Chronostratigrafisch behoort de Formatie van Lillo tot het plioceen. Ze rust op de oudere miocene Formatie van Diest.

Het projectgebied bevindt zich op de quartairgeologische kaart 1:200.000 in een zone die geclassificeerd wordt als profieltype 1.¹⁰ Bovenop het prequartaire substraat werden eolische afzettingen uit het pleni-weichsel afgezet. De bovenste eolische afzettingen bestaan uit lemig tot sterk lemig zand of leem. De eenheid rust op een zandig pakket.¹¹ Er vonden geen tardiglaciale en/of holocene afzettingen plaats boven op de pleistocene sequentie.¹² Deze dekzandmantel vormt de oppervlakkige laag waarin zich de bodem heeft ontwikkeld en waarop de menselijke activiteit plaats vindt.

Op de bodemkaart volgens Belgische classificatie werden voor het onderzoeksgebied drie bodemseries gekarteerd: w-Pep3 in het zuidwesten, Pcmy in het zuidoosten en w-Lep3 in het noorden.

Pep gronden zijn natte (e) licht zandleembodems (P) zonder profielontwikkeling (p) met leem-klei op geringe of matige diepte (w). De humeuze bovengrond van Pep3 bodems is dikker dan de 20 à 30 cm die kenmerkend is voor Pep gronden en vertoont reeds roestvlekken in de donker grijsbruine matrix. Tussen de bouwvoor en het leemsubstraat komt doorgaans een zandiger laag voor. De reductiehorizont begint tussen 100 en 120 cm.

De bodemserie w-Lep3 omvat natte sterk gleyige (e) zandleemgronden (L) met reductiehorizont, zonder profielontwikkeling (p), met een klei-zandsubstraat op geringe of matige diepte (w-) en met een humeuze bovengrond die dikker is dan de 20 à 30 cm die kenmerkend is voor deze gronden (3). Het gaat om roestig alluvium dat rust op groenachtige zandige klei, die naar onder overgaat in glauconietrijk zandiger materiaal.¹³

Het overgrote deel van het projectgebied bestaat dus uit hydromorfe sterk gleyige grondwatergronden op zandleem die vooral voorkomen in beekvalleien en natte depressies.¹⁴

Enkel een smalle strook in het zuidoosten van het onderzoeksgebied bestaat uit matig droge (c) licht zandleembodem (P) met een dikke antropogene humus A horizont (m). De sedimenten worden zwaarder of fijner in de diepte (y). Het humeuze dek rust meestal op een Podzol B. Roestverschijnselen beginnen tussen 60 en 90 cm. De waterhuishouding van de bodem is gunstig.¹⁵

⁸ Databank Ondergrond Vlaanderen.

⁹ Databank Ondergrond Vlaanderen; Beerten 2011.

¹⁰ Bogemans 2005-2008.

¹¹ Goolaerts & Beerten 2006, 9-10.

¹² Bogemans 2005-2008.

¹³ Van Ranst & Sys 2000; De Coninck 1963.

¹⁴ Van Ranst & Sys 2000; De Coninck 1963; Dondeyne et al. 2015.

¹⁵ Van Ranst & Sys 2000; De Coninck 1963.

The figure is a detailed geological map of Belgium, illustrating soil types based on the Belgian Classification. The map features numerous labels representing different soil categories, including Pcm, Lep3, Sbm, OB, and others. A prominent red dashed rectangle indicates the specific study area (Onderzoeksgebied) located in the central-eastern part of the country. The map also includes a scale bar at the bottom left, indicating distances up to 250 meters, and a north arrow at the top right.

Fodio

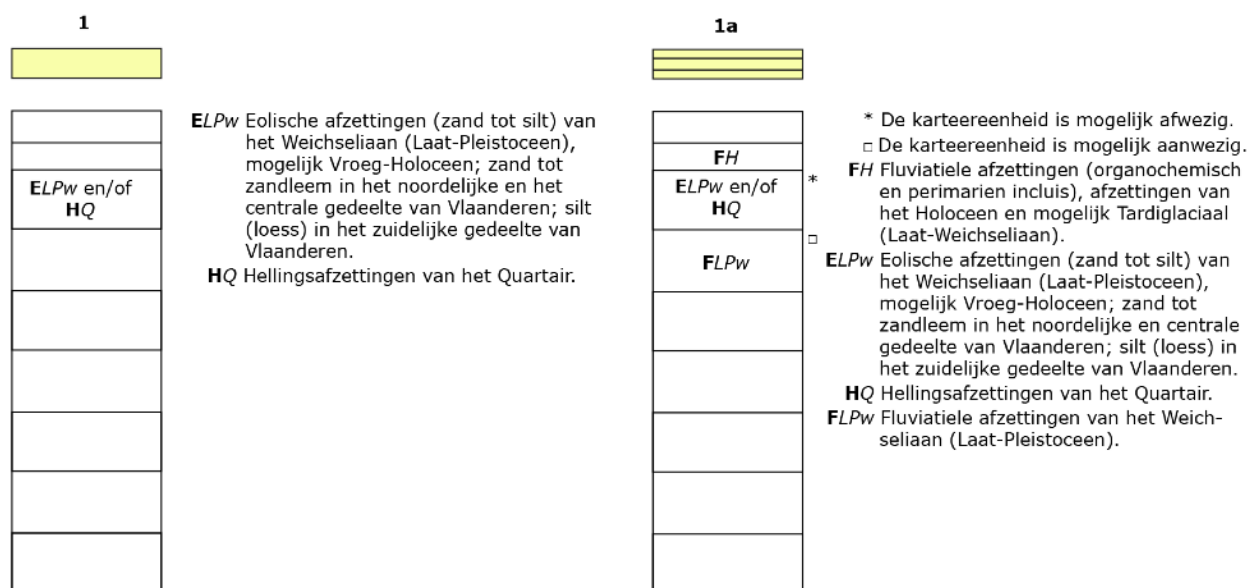
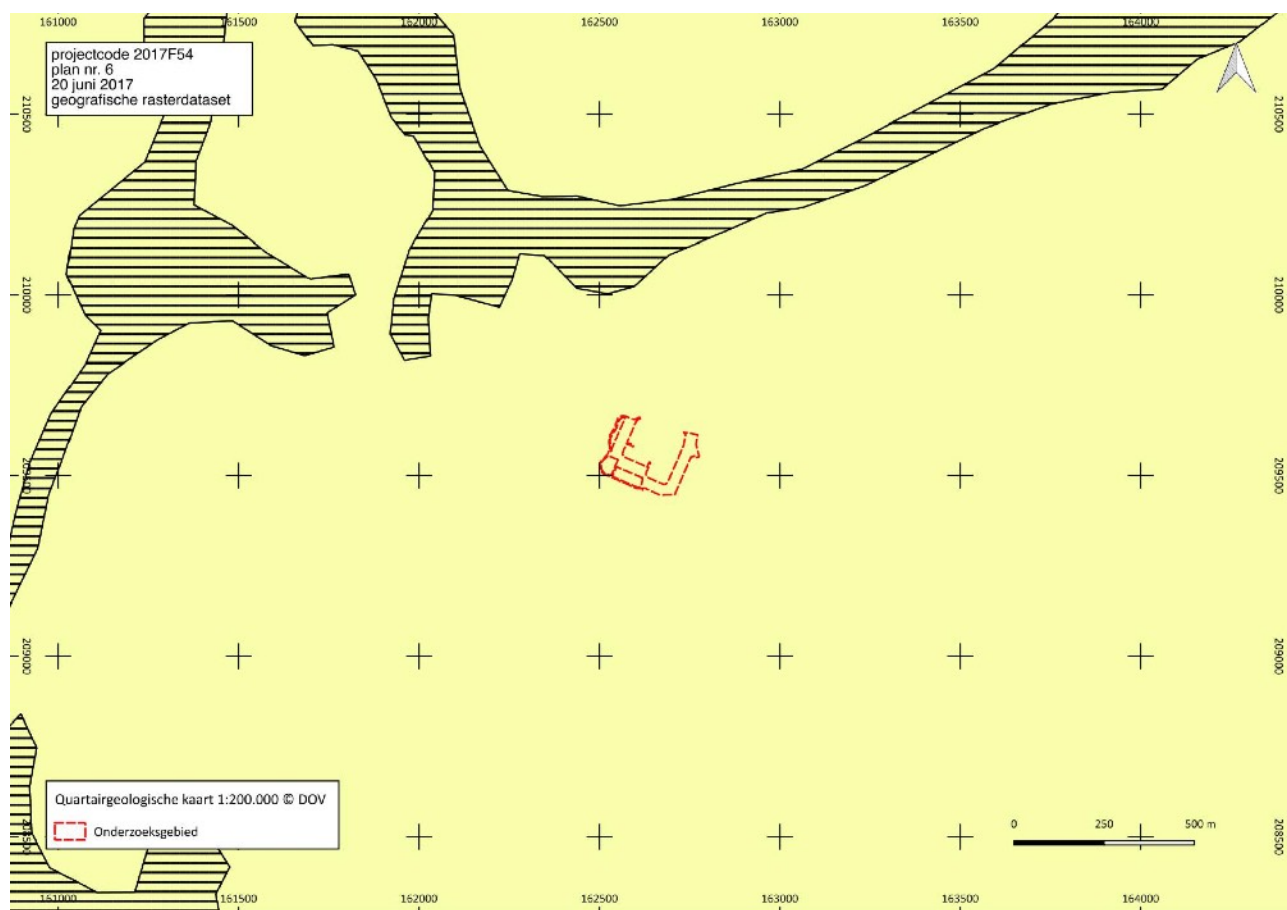

Fig. 9 Het onderzoeksgebied op de quartairgeologische kaart. © Databank Ondergrond Vlaanderen

1.2.2 Historische situering

Inleiding¹⁶

Ranst wordt in archiefteksten voor het eerst vermeld in 1140. Het maakte deel uit van de meierij Zandhoven in het markgraafschap Antwerpen. Ranst, Berchem en het grootste gedeelte van Mortsel waren in de 12de eeuw in het bezit van de familie Berthout, die later Berchem en van Ranst genoemd wordt.

Grote delen van Ranst vielen in de late middeleeuwen en de nieuwe tijd afwisselend onder de macht van de heren van Berchem, de heren van Ranst, Zevenbergen en Doggenhout. De kastelen van Doggenhout (op de Ferrariskaart Kruckenborgh) en Zevenbergen verwijzen vandaag nog naar die periode.¹⁷

Zevenbergen was tot circa 1450 een allodiaal goed. Daarna kwam het in het bezit van de hertogen van Brabant en deeld Arnould van Zevenbergen in 1461 leenverhef voor het goed en de heerlijkheid Ranst.

Kort na 1649 vormden Doggenhout en Zevenbergen twee afzonderlijke heerlijkheden. Als sinds het begin van de 16de eeuw had de heer van Doggenhout de hoge en middelbare gerechtigheid van Ranst-Millegem in handen terwijl de heer van Zevenbergen de lage gerechtigheid bezat. Op een onbekend tijdstip verkreeg Zevenbergen ook de hoge gerechtigheid te Ranst-Millegem.

Het kasteel van Zevenbergen werd in de loop van de 16de, 17de en 18de eeuw meerdere malen verbouwd, verbeterd en zelfs gedeeltelijk herbouwd. In 1914 werd het door brand verwoest en in 1968 gesloopt.

De oudste parochie van Ranst is die van Millegem, later gevolgd door Ranst. Getuigen hiervan zijn de gotische kapel in het gehucht Millegem en de laatgotische Sint- Pancratiuskerk in het centrum van Ranst.

In de loop van de tweede helft van de 20ste eeuw en het begin van de 21ste eeuw kende de dorpskern van Ranst een gestage uitbreiding in noordelijke richting tot tegen de Kromstraat ten zuiden van het onderzoeksgebied, ten westen van het onderzoeksgebied aan de Schawijkstraat en ten zuiden van het kasteel Zevenbergen.

Cartografische bronnen

De Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, in 1771-1778 opgemaakt in opdracht van graaf de Ferraris, geeft ons een duidelijk beeld van de inrichting van het landschap op het einde van de achttiende eeuw. Het onderzoeksgebied ligt ten noordwesten van de dorpskern van Ranst in een zone die in gebruik is als akker. Ten westen en ten zuiden van het onderzoeksgebied staan grenzend aan de wegen doorheen de akkers boerderijen. Ten westen van het onderzoeksgebied is één van deze hoeve-complexen voorzien van een vierkante omringende gracht. Ten noorden van het onderzoeksgebied liggen bossen. Ten oosten van het onderzoeksgebied staat het kasteel van Zevenbergen. Het kasteel beschikt over een grote tuin aan de westzijde. Aan de noordoosthoek sluit een sterbos aan bij het kasteel. Het is omgeven door dreven met opgaande bomen. Eén van deze dreven verbindt het kasteel met de dorpskern van Ranst.

Op de topografische kaart van Vandermaelen (1846-1854) is ten noordoosten van het kasteel Zevenbergen het sterbos vervangen door een gewoon bos. Ook een deel van het onderzoeksgebied is nu met bomen beplant. Op deze kaart wordt de loop van de Keerbeek weergegeven. Dat was op de Ferrariskaart niet het geval. De Keerbeek stroomt op enkele meters van de oostelijke grens en vormt de zuidelijke grens van het onderzoeksgebied. Dat blijkt ook uit de detailplannen van de Atlas der Buurtwegen (ca. 1840) en de kadasterplannen van Popp (1842 - 1879). Wanneer we het beeld van deze kaarten vergelijken met dat op de primitieve plannen van het kadaster die dateren van tussen 1830 en

¹⁶ Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: *Ranst* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/120692> (geraadpleegd op 6 juni 2017); Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: *Kasteel Zevenbergen* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/13822> (geraadpleegd op 7 juni 2017).

¹⁷ <https://www.ranst.be/product/447/geschiedenis-ranst>

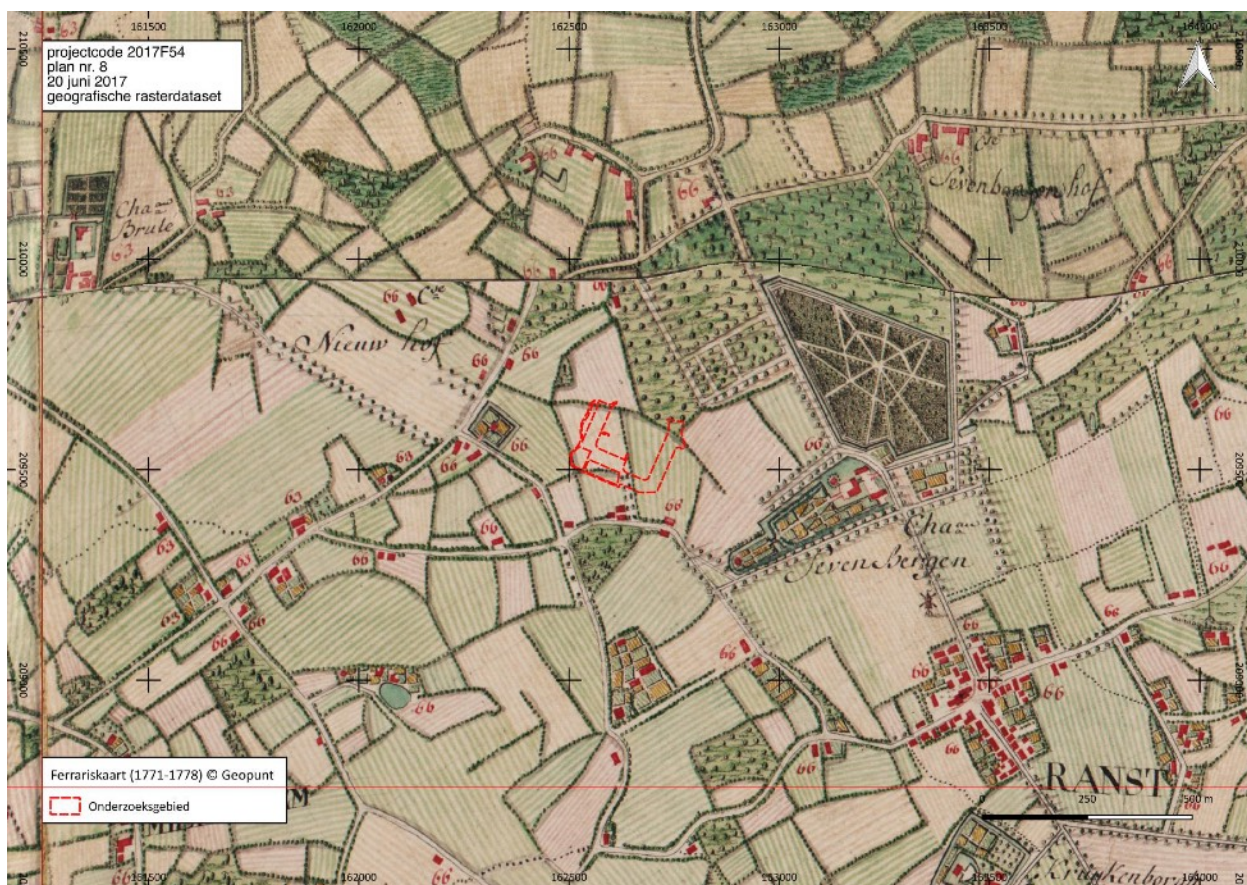

Fig. 10 Situering van het projectgebied op de Ferrariskaart (1771-1778). © Geopunt

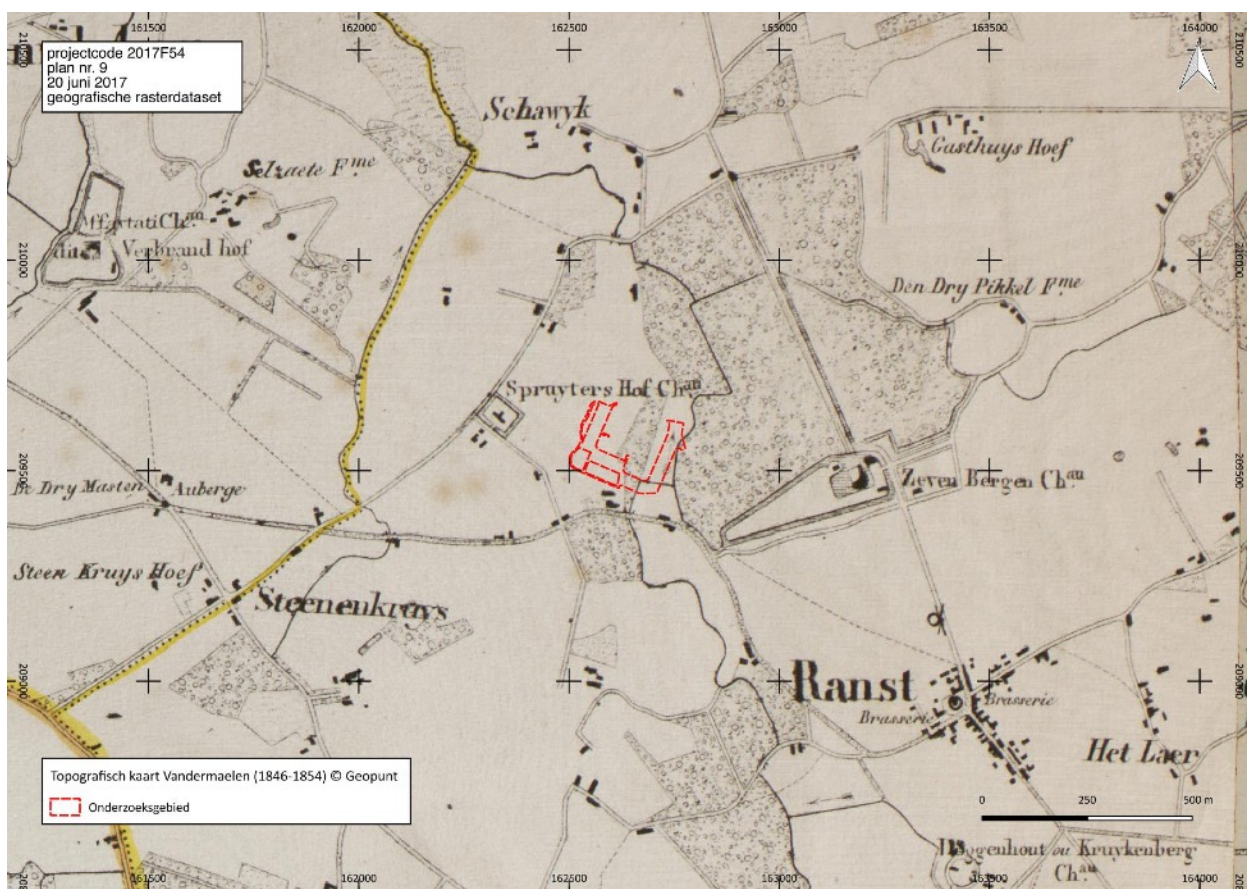

Fig. 11 Situering van het onderzoeksgebied op de topografische kaart van Vandermaelen (1846-1854). © Geopunt

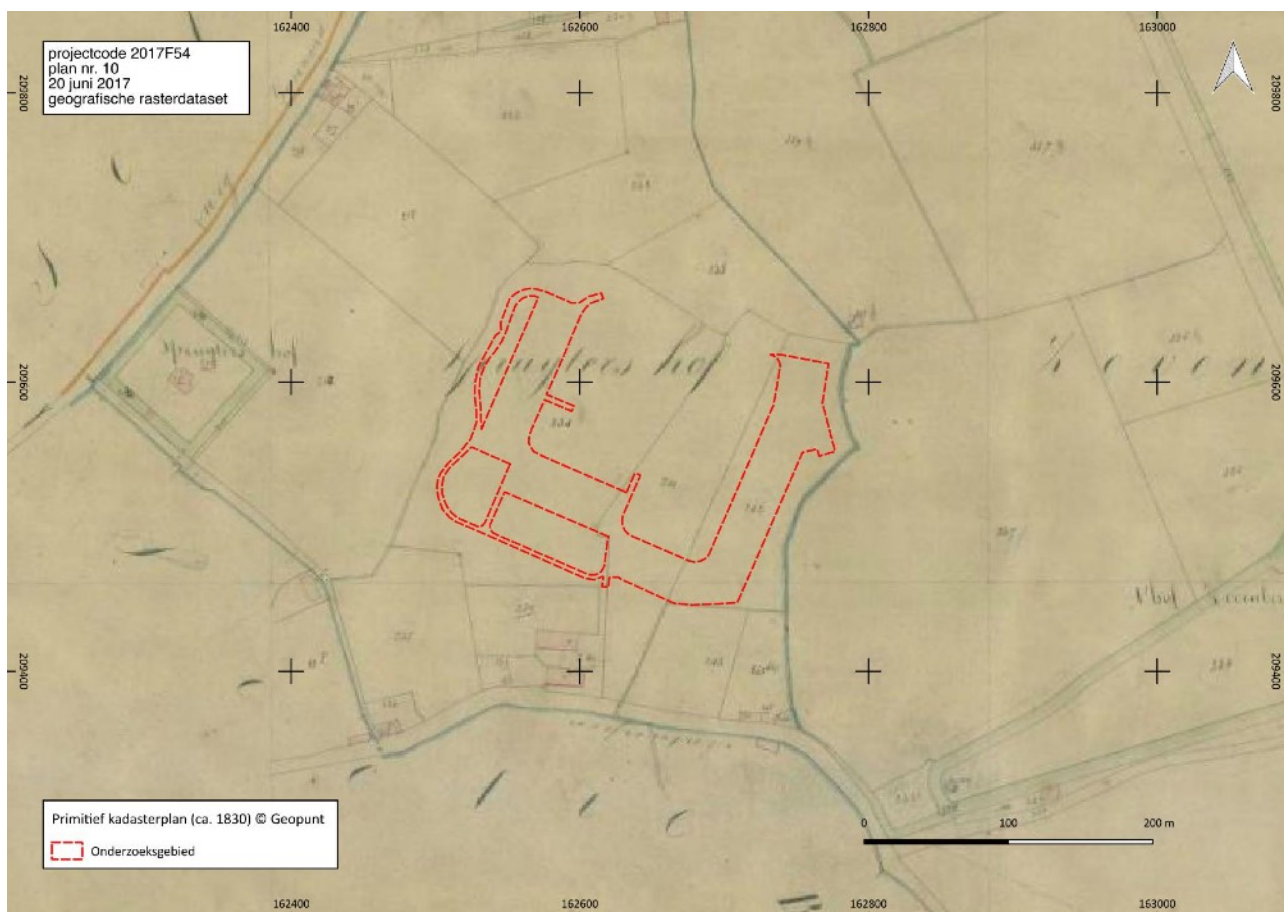

Fig. 12 Situering van het onderzoeksgebied op de primitieve plannen van het kadaster (1830-1834). © www.arch.be

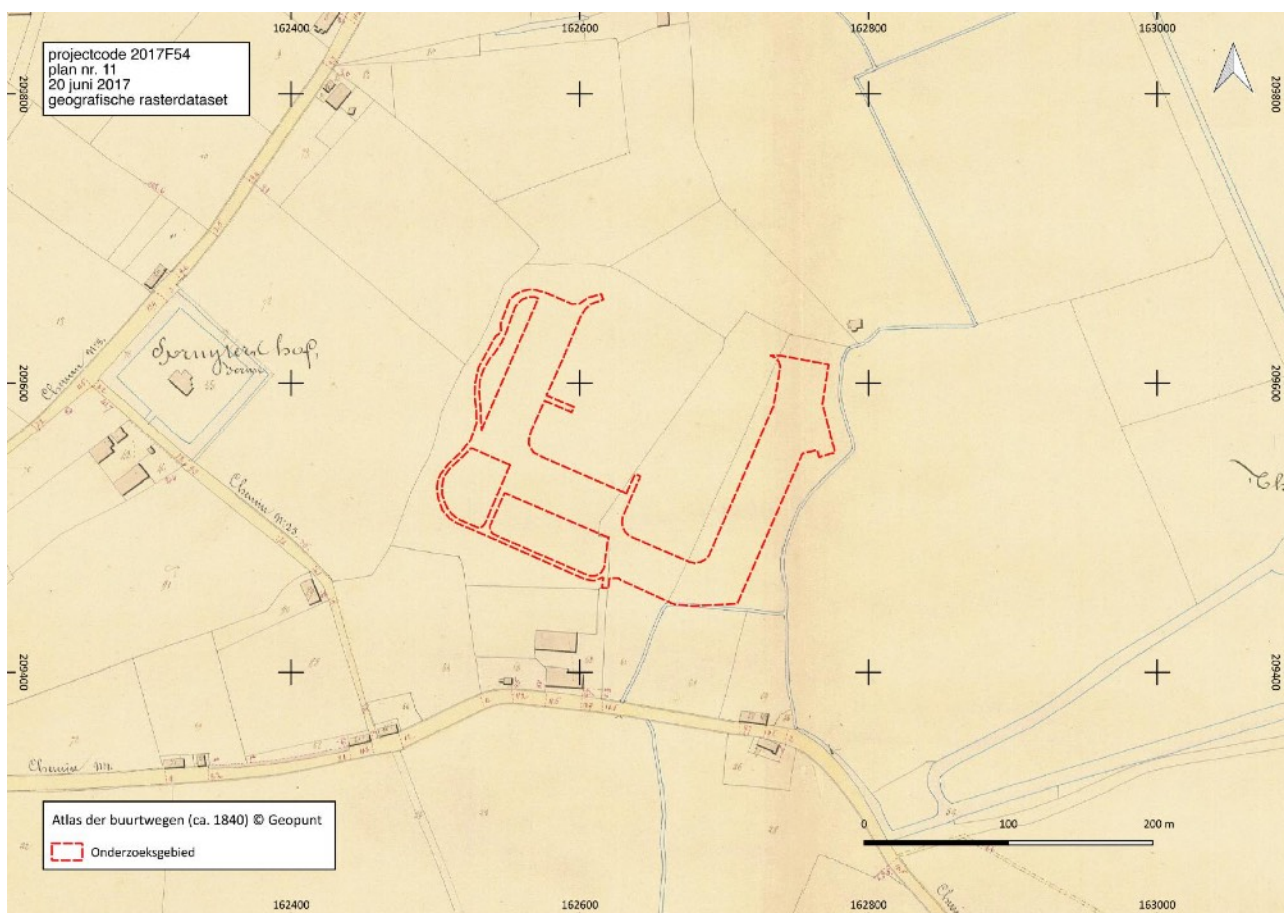

Fig. 13 Situering van het onderzoeksgebied op de detailplannen van de Atlas der Buurtwegen (1841). © Geopunt

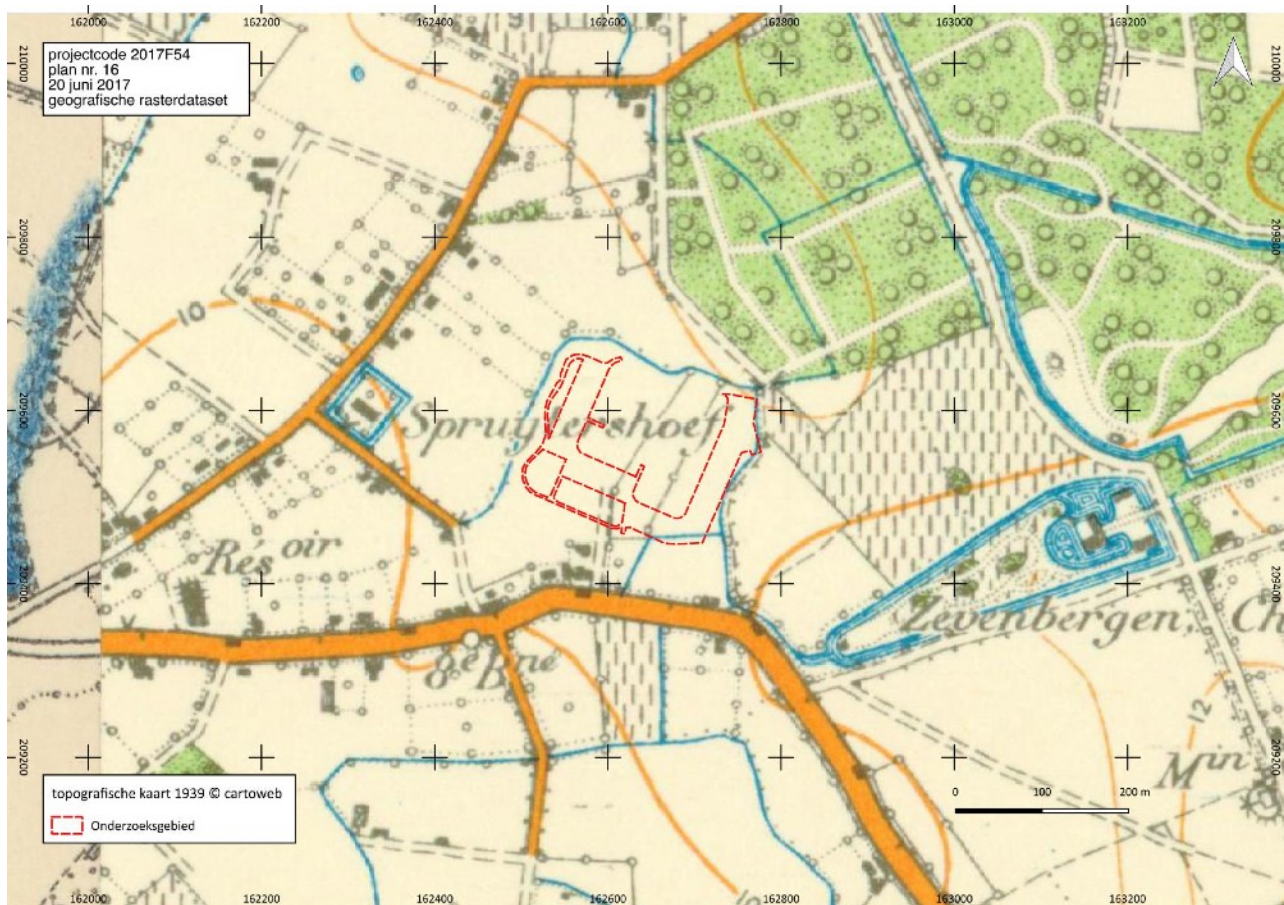
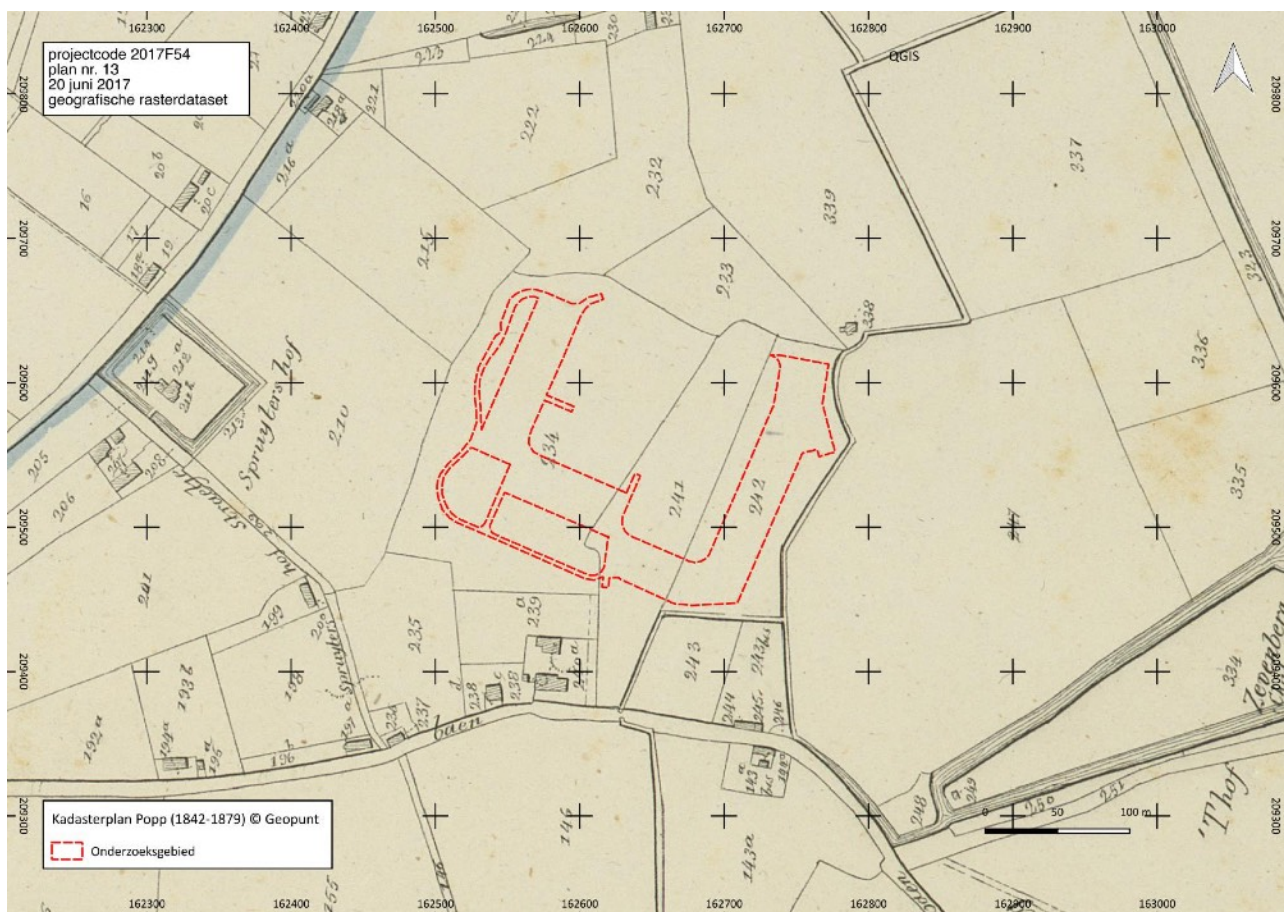

Fig. 15 Situering van het onderzoeksgebied op de topografische kaart van 1939. © cartoweb

1834 blijkt dat tussen de opmaak van de primitieve plannen en de plannen van de Atlas der Buurtwegen de loop van de Keerbeek verlegd werd. De hoekige uitsprong naar het westen die nu nog steeds het tracé van de beek vormt volgt sinds ca. 1840 de perceelgrens van de percelen ten zuiden van het onderzoeksgebied.

De bebouwing in de omgeving van het onderzoeksgebied blijft gedurende de hele eerste helft van de 19de eeuw stabiel in vergelijking met de Ferrariskaart van het derde kwart van de 18de eeuw. De 19de-eeuwse kaarten benoemen de omgrachte hoeve ten westen van het onderzoeksgebied als Spruytershof. Ook in de tweede helft van de 19de eeuw en het begin van de 20ste eeuw is er slechts een beperkte toename in de bebouwing.

Op de topografische kaart van 1939 verschijnt voor het eerst de arm van de Keerbeek ten westen en noorden van het onderzoeksgebied die ten zuidwesten ervan ontspringt ter hoogte van de Spruytershofstraat.

In de loop van de tweede helft van de 20ste eeuw kende de dorpskern van Ranst een gestage uitbreiding in noordelijke richting tot tegen de Kromstraat ten zuiden van het onderzoeksgebied, ten westen van het onderzoeksgebied aan de Schawijkstraat en ten zuiden van het kasteel Zevenbergen.

In 1975 opende het medisch pedagogisch instituut Zevenbergen zijn deuren met een eerste gebouw ten noorden van het onderzoeksgebied. Het ging om een internaat voor kinderen met een ernstig en diep verstandelijke en ernstig meervoudige handicap. Er was plaats voor 180 kinderen.

De geleidelijke uitbreiding van de oorspronkelijke gebouwen gebeurde in zuidelijke richting en in de vorm van losstaande bouwvolumes. In 1995 volgde een uitbreiding van de instelling met 40 extra plaatsen voor minderjarigen. Vandaag wonen er in het dienstverleningscentrum Zevenbergen een 50-tal kinderen en 180 volwassenen. Tussen 2012 en 2014 werd het centrale bouwvolume waarrond de nieuw te bouwen woningen zullen worden opgetrokken gebouwd. Op de zuidelijke helft van het onderzoeksgebied werden in dezelfde periode bomen geplant. In de noordoosthoek van het onderzoeksgebied werd een parking aangelegd. Verspreid over het onderzoeksgebied werden verharde wandelpaden aangelegd met een oppervlakte van 1635 m².¹⁸

¹⁸ <http://www.zevenbergen.be/Nzh/Meer-weten/Dvc-Zevenbergen-Wie-zijn-wij-Geschiedenis.html>

Fig. 16 Situering van het onderzoeksgebied op de orthofotomozaïek kleinschalig winter 1979. © Geopunt

Fig. 17 Situering van het onderzoeksgebied op de orthofotomozaïek middenschallig winter 2012. © Geopunt

Fig. 18 Situering van het onderzoeksgebied op de orthofotomozaïek middenschallig winter 2014. © Geopunt

1.2.3 Archeologische situering

Het onderzoeksgebied is niet gelegen in een vastgestelde of beschermde archeologische zone en is niet opgenomen bij de gebieden waar geen archeologisch erfgoed te verwachten is.¹⁹

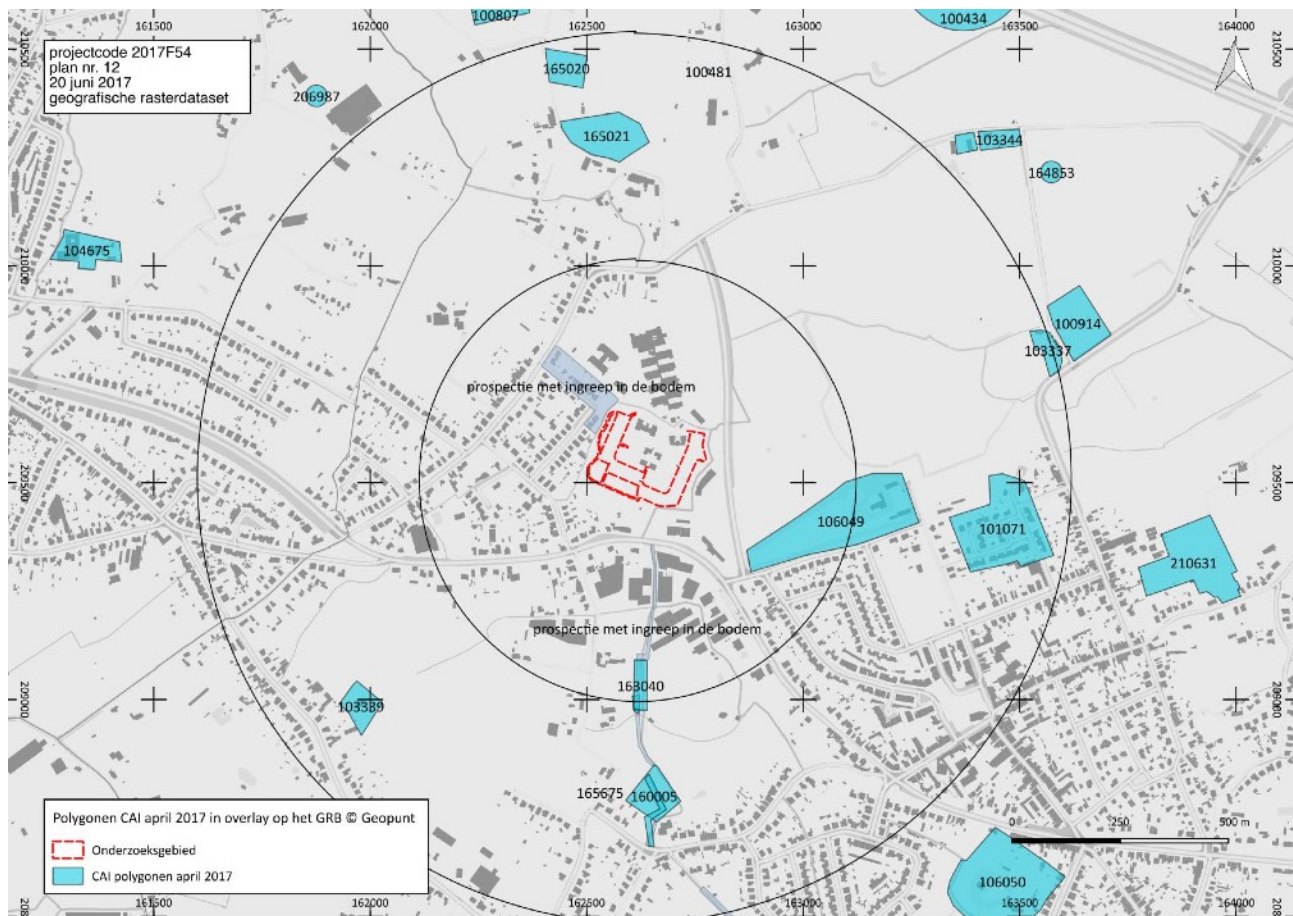

Fig. 19 Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de polygonen van het CAI toestand april 2017 in overlay op het Groot Referentie Bestand. © cai.erfgoed.net & Geopunt

In de Centrale Archeologische Inventaris²⁰ zijn geen vindplaatsen opgenomen binnen het onderzoeksgebied. Binnen een straal van 500 m zijn er twee locaties van archeologisch erfgoed opgenomen in de CAI:

- CAI ID106049: het Kasteel van Zevenbergen ten oosten van het onderzoeksgebied is een waterburcht die opklimt tot het midden van de 15de eeuw. Na een brand in 1914 bleven van het waterkasteel enkel de funderingen van het hoofgebouw en de dienstgebouwen over.²¹
- CAI ID163040: aan de Profeetstraat II in Ranst werden tijdens een opgraving uitgevoerd in 2012 sporen aangetroffen van gegroepeerde bewoning die dateert uit de metaaltijden. Het gaat om twee elkaar oversnijdende vierpalige constructies die dateren uit de bronstijd/ijzertijd, een spieker die op basis van het aardewerk gedateerd werd in de vroege tot midden ijzertijd en drie vierpalige spiekers die bij gebrek aan vondsten algemeen gedateerd werden in de

¹⁹ <https://geo.onroenderfgoed.be/#zoom=9&lat=6639473.15&lon=462444.02> (geraadpleegd 6 juni 2017)

²⁰ De Centrale Archeologische Inventaris is een inventaris van tot nog toe gekende archeologische vindplaatsen. Vanwege het specifieke karakter van het archeologisch erfgoed dat voor ons verborgen zit in de ondergrond, is het onmogelijk om op basis van de Centrale Archeologische Inventaris met zekerheid uitspraken te doen over de aan- of afwezigheid van archeologische sporen. De aan- of afwezigheid van archeologische sporen dient met verder archeologisch onderzoek vastgesteld te worden.

²¹ Centrale Archeologische Inventaris CAI ID106049 Ranst Kasteel van Zevenbergen (geraadpleegd 7 juni 2017); Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: *Kasteel Zevenbergen* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/13822> (geraadpleegd op 7 juni 2017).

metaaltijden. Daarnaast werden twee greppels aangetroffen die vermoedelijk in relatie staan met de boerderij die op de Ferrariskaart is weergegeven. Het gaat waarschijnlijk om perceelsafscheidings.²²

Een prospectie met ingreep in de bodem ten oosten van de Schawijkstraat in 2012 ca. 300 m ten noordwesten van het onderzoeksgebied in het kader van de daar geplande bouw van 24 woningen op een terrein van 1,45 ha leverde enkel greppels op die jonger zijn dan de late middeleeuwen en die in verband staan met de slechte waterhuishouding van de bodem.²³

Binnen een straal van 1 km zijn de volgende vindplaatsen in de CAI opgenomen te beginnen in het noorden:

- CAI ID 165020: bij een veldprospectie in 2014 werden te Ranst Schawijkplas II scherven van handgevormd aardewerk aangetroffen die gedateerd worden in de metaaltijden en de vroege middeleeuwen.²⁴
- CAI ID 165021: bij een veldprospectie in 2014 werden te Ranst Schawijkplas I scherven van handgevormd aardewerk aangetroffen die dateren uit de middeleeuwen.²⁵
- CAI ID 100481: op de locatie Keer VII in Ranst werden niet nader omschreven archeologische objecten aangetroffen.²⁶
- CAI ID 100914: In de buurt van de Driepikkelhoeve werden tijdens een veldprospectie uitgevoerd in 2007 een beperkt aantal lithische objecten, scherven van Romeins en middeleeuws aardewerk aangetroffen.²⁷
- CAI ID 103337: de historische Driepikkelhoeve dateert uit het derde kwart van de 18de eeuw.²⁸
- CAI ID 101071: te Ranst Zevenbergen werd een archeologische prospectie gevolgd door een opgraving in 2009 op de verkaveling Creuteldonck uitgevoerd waarbij sporen van bewoning aan het licht kwamen uit de bronstijd, de late ijzertijd en de Romeinse periode. Naast restanten van huisplattegronden en bijgebouwen gaat het om afvalkuilen/beerputten uit alle perioden en een waterput uit de Romeinse tijd. Uit de middeleeuwen dateert een wegtracé. Een gracht of poel werd aan de nieuwe tijd toegeschreven. In het noordelijk deel van de opgraving werden drie structuren aangetroffen. Het betreft een circulaire gracht en een kuil min of meer centraal binnen de mogelijk circulaire gracht waarvan een aangetroffen grachtsegment een onderdeel is. De C14 datering verricht op houtskool afkomstig uit de kuil en residu op het aangetroffen aardewerk wijzen op een datering in het finaal-neolithicum.²⁹(bodem is Pcm, ligging is noordelijk flank van de dekzandrug waarop de dorpskern van Ranst ligt)
- CAI ID 160005: tijdens een mechanische prospectie in Ranst aan de Profeetstraat I werden naast sporen van bewoning uit de vroege ijzertijd (kuilen en greppel) ook sporen van bewoning uit de late middeleeuwen aangetroffen (kuilen en greppels) ten oosten van de boerderij weergegeven op de Ferrariskaart. De sporen werden gedateerd op basis van het aangetroffen grijs aardewerk.³⁰

²² Centrale Archeologische Inventaris CAI ID163040 Ranst Profeetstraat II (geraadpleegd 7 juni 2017).

²³ Reyns et al. 2012.

²⁴ Centrale Archeologische Inventaris CAI ID165020 Ranst Schawijkplas II (geraadpleegd 7 juni 2017).

²⁵ Centrale Archeologische Inventaris CAI ID165021 Ranst Schawijkplas I (geraadpleegd 7 juni 2017).

²⁶ Centrale Archeologische Inventaris CAI ID100481 Ranst Keer VII (geraadpleegd 7 juni 2017).

²⁷ Centrale Archeologische Inventaris CAI ID100914 Ranst Driepikkelhoeve (geraadpleegd 7 juni 2017).

²⁸ Centrale Archeologische Inventaris CAI ID103337 Ranst Driepikkelhoeve (geraadpleegd 7 juni 2017); Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: *Driepikkelhoeve* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/13814> (geraadpleegd op 7 juni 2017).

²⁹ Centrale Archeologische Inventaris CAI ID101071 Ranst Zevenbergen Creuteldonck (geraadpleegd 7 juni 2017); Sergeant et al. 2009.

³⁰ Centrale Archeologische Inventaris CAI ID160005 Ranst Profeetstraat I (geraadpleegd 7 juni 2017).

- CAI ID 103339: De Cijnshoeve in Ranst bestaat uit een monumentaal woonstalhuis uit de 18de eeuw met cijnskamer uit de 16de of 17de eeuw. Ze ligt temidden van afgepaalde weiden en is via een aarden weg verbonden met de straat.³¹
- CAI ID 165675 is de locatie van de connectiekamer van de KW-linie aangelegd in 1939-1940 in de aanloop naar WOII.³²

1.2.4 Datering en interpretatie van het onderzochte gebied

Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het projectgebied?

Het onderzoeksgebied is gelegen aan de Boerenkrijglaan ten noorden van de dorpskern van Ranst. Het projectgebied ligt op de zuidelijke rand van de brede vlakte van de Schijn aan de voet van de dekzandrug waarop de historische dorpskern van Ranst ligt en die een hoogte tussen 13,70 en 14,50 m TAW bereikt. De hoogte binnen het onderzoeksgebied schommelt tussen 10,40 m en 10,50 m TAW.

Het overgrote deel van het onderzoeksgebied bestaat uit hydromorfe sterk gleyige grondwatergronden op zandleem die vooral voorkomen op de rand van valleien. Enkel een smalle strook in het zuidoosten van het onderzoeksgebied bestaat uit matig droge licht zandleembodem met een dikke antropogene humus A horizont met een gunstige waterhuishouding.

De topografische en landschappelijke situatie van het onderzoeksgebied zijn niet gunstig voor permanente bewoning in het verleden.

De gekende historische bebouwing in de onmiddellijke omgeving van het onderzoeksgebied zoals weergegeven op de Ferrariskaart ligt meer naar het zuiden en zuidoosten in de richting van de zandrug waarop de dorpskern van Ranst ontwikkelde en meer naar het westen op hoger gelegen en drogere gronden waar de landschappelijke situatie gunstig is voor permanente bewoning.

Bij een archeologische opgraving aan de Profeetstraat II ca. 400 m ten zuiden van het onderzoeksgebied werden ter hoogte van een boerderij die op de Ferrariskaart staat weergegeven spiekers aangetroffen uit de bronstijd en de ijzertijd. Een proefsleuvenonderzoek ca. 300 m ten westen van het onderzoeksgebied leverde enkel greppels op jonger dan de late middeleeuwen.

Veldprospecties in de ruime omgeving leverden handgevormd aardewerk uit de metaaltijden en vroege middeleeuwen, enkele scherven romeins aardewerk en beperkt aantal lithische artefacten op.

Naast drie structuren uit het finaal-neolithicum werden sporen van bewoning uit de bronstijd, de late ijzertijd en de romeinse tijd en een gracht uit de nieuwe tijd aangetroffen ten oosten van het kasteel van Zevenbergen en ca. 800 m ten oosten van onderzoeksgebied, op de noordelijke flank van de dekzandrug van de dorpskern van Ranst. Ook aan de Profeetstraat I ca. 750 m ten zuiden van het onderzoeksgebied werden van bewoning uit de vroege ijzertijd en de late middeleeuwen vastgesteld bij archeologisch onderzoek.

Tot besluit kan gesteld worden dat in de ruime omgeving van het onderzoeksgebied sporen van menselijke bewoning gekend zijn die dateren vanaf het finaal-neolithicum tot de nieuwe tijd. Al de locaties waar deze sporen werden aangetroffen bevinden zich in hoger gelegen gebied en in zones met gronden met een goede waterhuishouding zodat de landschappelijke situatie er gunstig is voor permanente bewoning.

³¹ Centrale Archeologische Inventaris CAI ID103339 Ranst Cijnshoeve (geraadpleegd 7 juni 2017); Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: *Cijnshoeve* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/13818> (geraadpleegd op 7 juni 2017).

³² Centrale Archeologische Inventaris CAI ID165675 Ranst KW-linie VC3 (geraadpleegd 7 juni 2017).

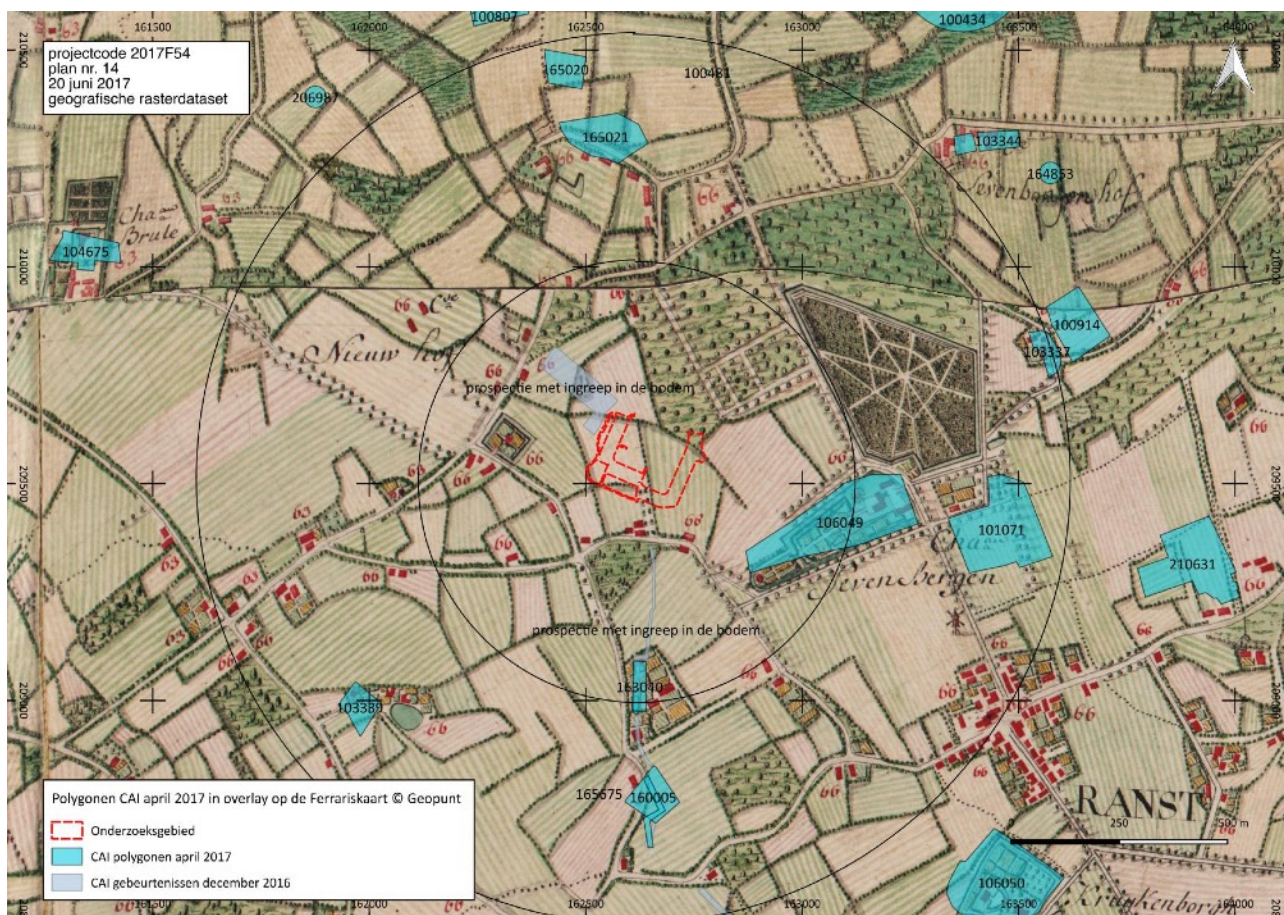

Fig. 20 Het onderzoeksgebied op de Ferrariskaart met de polygonen van de CAI april 2017 in overlay © cai.erfgoed.net & Geopunt

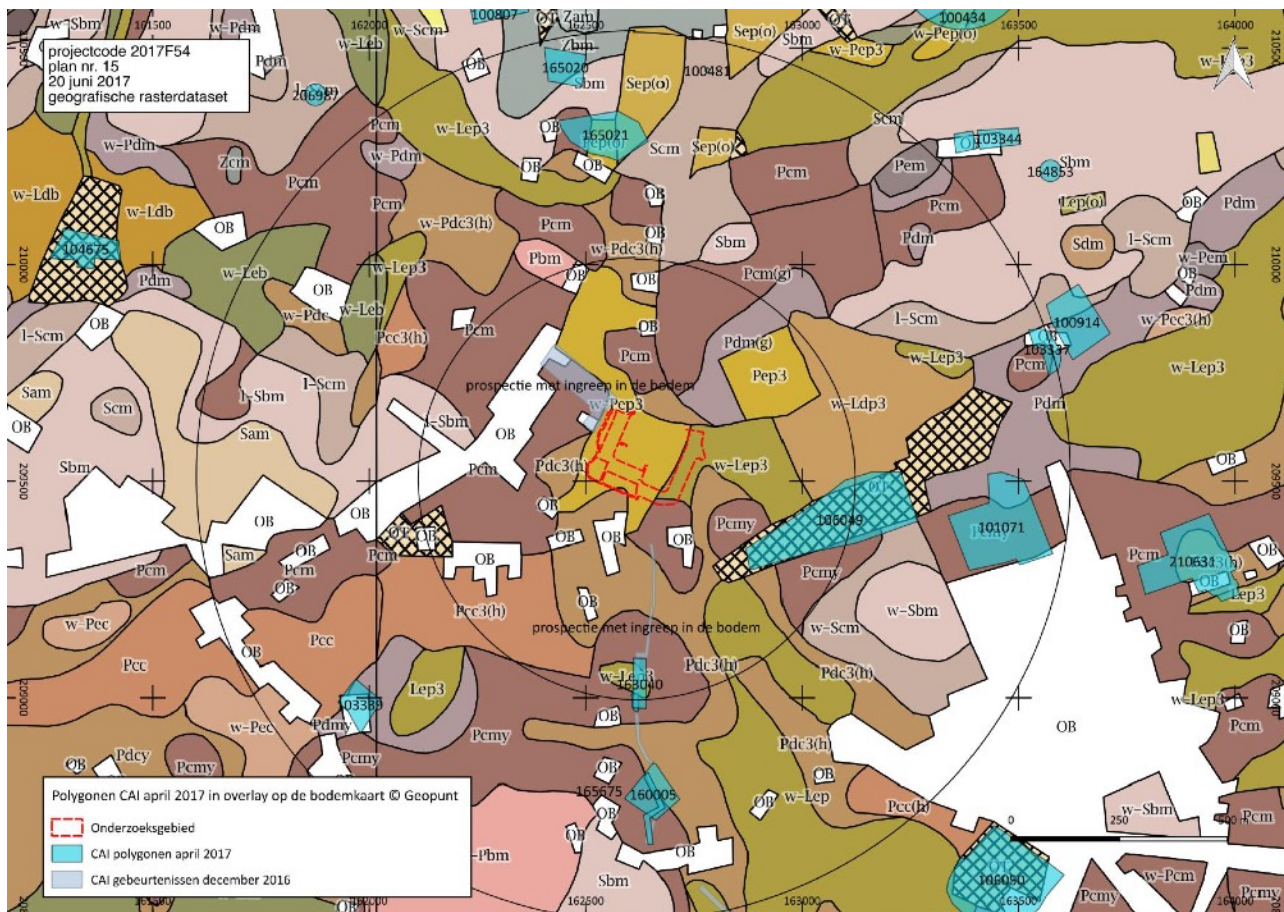

Fig. 21 Het onderzoeksgebied op de bodemkaart met de polygonen van de CAI april 2017 in overlay © cai.erfgoed.net & Geopunt
Fodio projectcode 2017F54

Hoe evolueerde het landschap en is er een evolutie in het grondgebruik ter hoogte van het projectgebied?

Op het einde van de 18de eeuw lag het onderzoeksgebied in een zone met akkers ten noorden van Ranst. Ten westen en ten zuiden van het onderzoeksgebied stonden grenzend aan de wegen doorheen de akkers boerderijen. Ten noorden van het onderzoeksgebied lagen bossen. Ten oosten van het onderzoeksgebied stond het kasteel van Zevenbergen. Het kasteel beschikte over een grote tuin aan de westzijde. Aan de noordoosthoek sloot een sterbos aan bij het kasteel. Het kasteel was omgeven door dreven met opgaande bomen. Eén van deze dreven verbond het kasteel met de dorpskern van Ranst.

Midden 19de eeuw was het sterbos ten noorden van het kasteel Zevenbergen vervangen door een gewoon bos. Ook een deel van het onderzoeksgebied was toen met bomen beplant. Tussen 1830 -1834 en 1846 werd de loop van de Keerbeek ter hoogte van het onderzoeksgebied verlegt. De Keerbeek stroomde op enkele meters ten oosten van het onderzoeksgebied en kreeg in deze periode een hoekige uitsprong naar het westen die de perceelsgrens tussen het onderzoeksgebied en de percelen ten zuiden ervan volgt. De Keerbeek volgt nog steeds dit tracé.

De bebouwing in de omgeving van het onderzoeksgebied bleef gedurende de hele eerste helft van de 19de eeuw stabiel in vergelijking met de Ferrariskaart van het derde kwart van de 18de eeuw. Ook in de tweede helft van de 19de eeuw en het begin van de 20ste eeuw is er slechts een beperkte toename in de bebouwing.

In de loop van de tweede helft van de 20ste eeuw kende de dorpskern van Ranst een gestage uitbreiding in noordelijke richting tot tegen de Kromstraat ten zuiden van het onderzoeksgebied, ten westen van het onderzoeksgebied aan de Schawijkstraat en ten zuiden van het kasteel Zevenbergen.

In 1975 opende het medisch pedagogisch instituut Zevenbergen zijn deuren met een eerste gebouw ten noorden van het onderzoeksgebied. De geleidelijke uitbreiding van de oorspronkelijke gebouwen gebeurde in zuidelijke richting en in de vorm van losstaande bouwvolumes. Tussen 2012 en 2014 werd het centrale bouwvolume waarrond de nieuw te bouwen woningen zullen worden opgetrokken gebouwd. In het westen en het zuiden van het onderzoeksgebied werden in dezelfde periode bomen geplant. In de noordoosthoek van het onderzoeksgebied werd een parking aangelegd.

Wat is de impact van de geplande werken ?

De initiatiefnemer plant een vervangingsnieuwbouw in verschillende fasen voor de huisvesting van de bewoners van een dienstverleningscentrum met een ernstig tot diepe mentale handicap. Tussen 2012 en 2014 werd het centrale bouwvolume waarrond de nieuw te bouwen woningen worden opgetrokken reeds gebouwd. De nieuwbouw wordt verdeeld over 3 fasen.

In de eerste fase worden 12 bouwvolumes gerealiseerd. Daarvoor worden 1635 m² wegenis opgebroken en 7033 m² bomen gerooid. De oppervlakte van de nieuwe gebouwen bedraagt 5834 m², de verharding voor de terrassen beslaat 2789 m², de nieuwe wegenis heeft een oppervlakte van 1203 m². De gebouwen worden gefundeerd op valse putten die reiken tot ca. 4,00 m -mV. Daarop komt een balkenraster dat de betonplaat waarop gebouwd wordt draagt. In de zuidwestelijke hoek van het onderzoeksgebied worden zes waterdoorlatende parkeerplaatsen voorzien. Voor de buffering van hemelwater worden de gebouwen uitgerust met 12 hemelwaterputten. In de noordoostelijke hoek van het projectgebied wordt de bestaande parking uitgebreid met 31 parkeerplaatsen en een fietsenstalling. Voor de omgevingsaanleg wordt uitgegaan van een funderingsdiepte tot 0,30 m -mV.

1.2.5 Verwachting ten aanzien van archeologisch erfgoed

Uit de studie van het landschap is gebleken dat de topografische en bodemkundige eigenschappen van het onderzoeksgebied niet gunstig zijn voor permanente bewoning. Het overgrote deel van het projectgebied bestaat uit natte sterk gleyige grondwatergronden op zandleem die vooral voorkomen op de rand van valleien.

Alle in de nabije en ruime omgeving van het onderzoeksgebied gekende locaties van historisch gebouwd en archeologisch erfgoed met sporen van menselijke bewoning die dateren vanaf het finaal-neolithicum tot de nieuwe tijd bevinden zich in hoger gelegen gebied en in zones met gronden met een goede waterhuishouding zodat de landschappelijke situatie er gunstig is voor bewoning.

Op basis van de topografische ligging en de bodemgesteldheid wordt het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied als laag ingeschat.

1.2.6 Samenvatting

Het onderzoeksgebied is gelegen aan de Boerenkrijglaan, ten noorden van het centrum van Ranst. De initiatiefnemer plant een vervangingsnieuwbouw in verschillende fasen voor de huisvesting van de bewoners van een dienstverleningscentrum met een ernstig tot diepe mentale handicap. In de eerste fase worden 12 nieuwe bouwvolumes gerealiseerd.

Uit de studie van het landschap is gebleken dat de topografische en bodemkundige eigenschappen van het onderzoeksgebied niet gunstig zijn voor permanente bewoning. Het overgrote deel van het projectgebied bestaat uit natte sterk gleyige grondwatergronden op zandleem die vooral voorkomen op de rand van valleien.

Alle in de nabije en ruime omgeving van het onderzoeksgebied gekende locaties van historisch gebouwd en archeologisch erfgoed met sporen van menselijke bewoning die dateren vanaf het finaal-neolithicum tot de nieuwe tijd bevinden zich in hoger gelegen gebied en in zones met gronden met een goede waterhuishouding zodat de landschappelijke situatie er gunstig is voor permanente bewoning.

Op basis van de topografische ligging en de bodemgesteldheid wordt het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied als laag ingeschat. Er wordt geen verder archeologisch vooronderzoek aanbevolen.

Bibliografie

Uitgegeven bronnen

BAEYENS L. 1970. Bodemkaart van België. Verklarende tekst bij het kaartblad Herentals 45W.

GOOLAERTS S. & BEERTEN K. 2006. Toelichting bij de Quartairgeologische kaart. kaartblad 16. Lier.

BOGEMANS F. 2005 & 2008. Legende Overzichtkaart Quartairgeologie Vlaanderen.

DE CONINCK F. 1963. Verklarende tekst bij de bodemkaart van België. Kaartblad Schilde 29W.

DONDEYNE S., VANIERSCOT L., LANGOHR R., VAN RANST E. & DECKERS J. 2015. De grote bodemgroepen van Vlaanderen: kenmerken van de 'Reference Soil Groups' volgens het internationale classificatiesysteem World Reference Base. KU Leuven & Universiteit Gent in opdracht van de Vlaamse Overheid, Departement Leefmilieu, Natuur en Energie, Afdeling Land en Bodembescherming, Ondergrond, Natuurlijke Rijkdommen.

REYNS N., VAN STAAYE A. & BRUGGEMAN J. 2012. Archeologisch vooronderzoek Ranst Schawijkstraat. Rapporten All-Archeo 061. Bornem: All Archeo.

SERGEANT J., BOURGEOIS I., BOUDIN M., VAN STRYDONCK M., BASTIAENS J. & VAN LIEFFERINGE N. 2009. Een finaalneolithisch graf (?) te Ranst - Zevenbergen (Antwerpen, B). Notae Praehistoricae 29, 149-155.

VAN RANST E. & SYS D. 2000. Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen. Gent.

Digitale bronnen

AGIV. AGENTSCHAP VOOR GEOGRAFISCHE INFORMATIE VLAANDEREN

<https://www.agiv.be>

BODEMVERKENNER

<https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage>

CARTESIUS

<http://www.cartesius.be>

CARTOWEB

www.cartoweb.be, www.ngi.be

CENTRAAL ARCHEOLOGISCHE INVENTARIS

cai.erfgoed.net en <http://geovlaanderen.gisvlaanderen.be/geo-vlaanderen/cai/>

DATABANK ONDERGROND VLAANDEREN.

<https://dov.vlaanderen.be/dovweb/html/index.html>

GEOPORTAAL

<https://geo.onroenderfgoed.be>

GEOPUNT VLAANDEREN

<http://www.geopunt.be/kaart>

INVENTARIS ONROEREND ERFGOED

<https://inventaris.onroenderfgoed.be>

HET RIJKSARCHIEF IN BELGIË

<http://www.arch.be/index.php?l=nl>

RANST

<https://www.ranst.be/thema/2800/over-ranst>

DVC ZEVENBERGEN

<http://www.zevenbergen.be/Nzh/Meer-weten/Dvc-Zevenbergen-Wie-zijn-wij-Geschiedenis.html>

Figurenlijst

- Fig. 1 Situering van het projectgebied op het Groot Referentie Bestand. © Geopunt
- Fig. 2 Situering van het projectgebied de topografische kaart 1:10.000 © NGI
- Fig. 3 Situering van het projectgebied op de orthofotomozaïek middenschallig winter 2016. © Geopunt
- Fig. 4 Snede doorheen het bouwvolume K1-K2. © NU Architectuuratelier
- Fig. 5 Inplantingsplan met de 6 nieuwe bouwvolumes in het zuiden en de bestaande gebouwen in het noorden. © NU Architectuuratelier
- Fig. 6 Situering van het onderzoeksgebied op het DHM LIDAR_DHMV_II_DTM_RAS_1M met in overlay de waterlopen zoals op genomen in de Vlaamse Hydrografische Atlas 2016. © AGIV
- Fig. 7 Het onderzoeksgebied op de tertiairgeologische kaart. © DOV
- Fig. 8 Het onderzoeksgebied op de bodemkaart volgens Belgische Classificatie. © DOV
- Fig. 9 Het onderzoeksgebied op de quartairgeologische kaart. ©DOV
- Fig. 10 Situering van het projectgebied op de Ferrariskaart (1771-1778). © Geopunt
- Fig. 11 Situering van het onderzoeksgebied op de topografische kaart van Vandermaelen (1846-1854). © Geopunt
- Fig. 12 Situering van het onderzoeksgebied op de primitieve plannen van het kadaster (1830-1834). © www.arch.be
- Fig. 13 Situering van het onderzoeksgebied op de detailplannen van de Atlas der Buurtwegen (1841). © Geopunt
- Fig. 14 Situering van het onderzoeksgebied op de Popp-kaart (1842-1879). © Geopunt
- Fig. 15 Situering van het onderzoeksgebied op de topografische kaart van 1939. © cartoweb
- Fig. 16 Situering van het onderzoeksgebied op de orthofotomozaïek kleinschalig winter 1979. © Geopunt
- Fig. 17 Situering van het onderzoeksgebied op de orthofotomozaïek middenschallig winter 2012. © Geopunt
- Fig. 18 Situering van het onderzoeksgebied op de orthofotomozaïek middenschallig winter 2014. © Geopunt
- Fig. 19 Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de polygonen van het CAI toestand april 2017 in overlay op het Groot Referentie Bestand. © cai.erfgoed.net & Geopunt
- Fig. 20 Het onderzoeksgebied op de Ferrariskaart met de polygonen van de CAI april 2017 in overlay © cai.erfgoed.net & Geopunt
- Fig. 21 Het onderzoeksgebied op de bodemkaart met de polygonen van de CAI april 2017 in overlay © cai.erfgoed.net & Geopunt

ARCHEOLOGISCHE PERIODES IN VLAANDEREN

Periode			Datering
steentijd	paleolithicum	vroeg (oud)	tot 300.000 BP
		midden	300.000 - 35.000 BP
		laat (jong)	35.000 - 14.000 BP
		finaal	vanaf 14.000 BP
	mesolithicum	vroeg	vanaf 9500 v. Chr.
		midden	8 ^{ste} millennium v. Chr.
		laat	7 ^{de} en 6 ^{de} millennium v. Chr.
	neolithicum	finaal	5 ^{de} millenium v. Chr.
		vroeg	5300 - 4400 v. Chr.
		midden	4400 - 3700 v. Chr.
metaaltijden	bronstijd	laat	3700 - 3000 v. Chr.
		finaal	3000 - 2000 v. Chr.
	ijzertijd	vroeg	2000 - 1800 v. Chr.
		midden	1800 - 1100 v. Chr.
		laat	1100 - 800 v. Chr.
		vroeg	800 - 500 v. Chr.
		midden	500 - 250 v. Chr.
		laat	na 250 v. Chr.
Romeinse tijd		vroeg	1 ^{ste} eeuw
		midden	2 ^{de} en 3 ^{de} eeuw
		laat	4 ^{de} eeuw
middeleeuwen		vroeg	5 ^{de} tot 9 ^{de} eeuw
		volle	10 ^{de} tot 12 ^{de} eeuw
		laat	13 ^{de} tot 15 ^{de} eeuw
nieuwe tijd			16 ^{de} tot 18 ^{de} eeuw
nieuwste tijd			19 ^{de} en 20 ^{ste} eeuw

Dit chronologisch kader is bedoeld ter oriëntatie. Er werd gekozen voor algemene tijdvakken om niet de indruk te wekken dat culturen in kalenderjaren kunnen worden gevat. De jaren voor 10.000 BP zijn uitgedrukt in 'jaren geleden' of jaren BP (before present = 1950). De jaren na 10.000 BP zijn uitgedrukt in jaren voor of na Chr.